

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія
Федьковича
Географічний факультет
Кафедра географії України та регіоналістики
Чернівецький відділ Українського географічного товариства

ГЕОГРАФІЯ, КАРТОГРАФІЯ, ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА: ІСТОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ ПРИСВЯЧЕНОЇ 30-РІЧЧЮ ВІДКРИТТЯ
КАФЕДРИ ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ ТА РЕГІОНАЛІСТИКИ
І 80-РІЧЧЮ УТВОРЕННЯ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ
(м. Чернівці, 7-9 травня 2020 р.)

ЧЕРНІВЦІ
Видавничо-поліграфічне підприємство
«МІСТО»
2020

УДК: 91+528.9+[37.016:91](477)(08)

Г 353

ББК 26.829(4Укр)+26.17(4Укр)+65.049(4Укр)

Редакційна колегія: д.е.н., проф. Я.Б.Олійник,
д.г.н., проф. Л.Г.Руденко, д.г.н., проф. О.Г. Топчієв,
д.г.н., проф. В.П. Руденко, д.г.н., проф. В.О.Джаман,
д.г.н., проф. В.П. Круль, д.г.н., проф. П.О. Сухий,
д.г.н., проф. К.Й. Кілінська, д.г.н., проф. Ю.С. Ющенко,
д.г.н., доц. М.Д. Заячук, д.г.н., доц. І.І. Костащук,
к.г.н., доц. Н.В. Заблотовська

Адреса редакційної колегії:

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
географічний факультет, вул. М. Коцюбинського, 2, корп. 4, м. Чернівці,
58012, тел. (0372) 58-48-47, e-mail: geoukrchnu20@ukr.net

Г 353

Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія,
практика. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
(м. Чернівці, 7-9 травня 2020 р.) – Чернівці: Видавничо-поліграфічне
підприємство «МІСТО», 2020. – 352 с.

У збірнику представлено матеріали міжнародної науково-практичної
конференції «Географія, картографія, географічна освіта: історія,
методологія, практика», які присвячені дослідженню актуальних питань
сучасної географічної науки та картографії, особливостей викладання
географічних дисциплін у ВНЗ та ЗНЗ.

Тексти представлено в авторській редакції. Автори несуть повну
відповідальність за зміст доповідей, а також добір, точність наведених
фактів, цитат, власних імен, дат та інших відомостей.

УДК: 91+528.9+[37.016:91](477)(08)

ББК 26.829(4Укр)+26.17(4Укр)+65.049(4Укр)

© Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
© Видавничо-поліграфічне підприємство «МІСТО»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

- Атаманюк Я.Д., Девда Н.Б.**
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ КОСІВСЬКОГО РАЙОНУ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ 151
- Атаманюк Я.Д., Паска А.В.**
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ УРБОЛАНДШАФТІВ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА 155
- Білоус Ю.О.**
ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ 159
- Білоус Ю.О., Пенц М.В.**
ТЕРИТОРІАЛЬНІ ВІДМІНИ ЯКОСТІ ЗНАЇВ УЧНІВ БОРЩІВСЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДПА 2019 Р.)..... 162
- Воловик Л.М.**
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ..... 165
- Гавришок Б.Б.**
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ГУСЯТИНСЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ..... 171
- Данілова О.М., Шенішевська І.М.**
РИЗИКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ У ПЕРІОД РЕЦЕСІЇ: ГЛОБАЛЬНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ..... 175
- Джаман В.О., Бурак Л.Я.**
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКА РЕГІОНАЛЬНА СИСТЕМА РОЗСЕЛЕННЯ ЯК ФУНКЦІЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ТЕРИТОРІЇ. 182
- Заблотовська Н.В., Жарун А.І.**
ДО ПИТАННЯ ПРО ТЕРИТОРІАЛЬНІ ЗМІНИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ..... 186

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ КОСІВСЬКОГО РАЙОНУ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Атаманюк Я.Д.

кандидат географічних наук, доцент

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника»*

yaroslava.atamaniuk@gmail.com

Девда Н.Б.

магістрант

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника»*

nazardevda@gmail.com

Сучасний регіональний розвиток, його стан та тенденції, оцінка соціально-економічних особливостей. Основні заходи у сфері економічного розвитку Косівського району Івано-Франківської області спрямовані на вирішення гострих викликів фінансової нестабільності. За такої умови, аналіз сучасного регіонального розвитку, його стану та тенденції, оцінка соціально-економічних особливостей, виявлення слабких місць в соціально-економічній сфері є особливо актуальними.

Для Косівського району характерні різноманітні ландшафти та багате біорозмаїття, які формують клімат та водний режим для значних прилеглих територій.

Чисельність наявного населення в районі на 1 грудня 2019 року становить 86766 осіб, з них 14615 проживали у міських поселеннях та 72151 – у сільській місцевості. Найбільше село за чисельністю населення, так і за площею – Космач. З початку року чисельність населення зменшилась на 457 особи (природне скорочення - 347 осіб, міграційне скорочення – 110 осіб). Найнижчі показники народжуваності по Рожнівській ОТГ – 3,7; Кутській дільниці – 4,4; Яворівській дільниці – 5,0.

Косівський район, як один з гірських районів області, має незначні площі сільськогосподарських угідь – 39,6 тис. га. або

44,0 % загальної його території. З них 11400 га. припадає на орні землі, 24900 га. на пасовища та сінокоси. Невелика кількість орних земель у даному регіоні разом з іншими чинниками обумовлює низький рівень економіки, наслідком якого є безробіття та міграція населення.

Виробництвом сільськогосподарської продукції займаються в індивідуальних господарствах населення, а також 23 фермерських господарств, в тому числі 3 оперативно – звітуючих сільськогосподарських підприємства.

Вагомий вплив на розвиток та стабільне функціонування економіки району має галузь тваринництва, на яку припадає більш ніж 60% валової продукції сільського господарства. Використовуючи значні площі природних пасовищ у районі, основну увагу доречно зосередити на розведенні спеціалізованих м'ясних порід худоби. У 2019 році активізувалась робота пунктів по штучному осіменінню худоби у населених пунктах, де вони вже працювали, а саме: с. Стопчатів, с. Рожнів, с. Кобаки, с. Черганівка, с. Прокурава. В 2020 році планується відкрити нові пункти штучного осіменіння у селах: Нижній Березів, Середній Березів, Верхній Березів, Пістись, Вербовець, Хімчин, Сгодна, Старі Кути, Рибне, Шешори, Яворів.

Перспективним є також розвиток конярства. Розведенням гуцульської породи коней в районі займається фермерське господарство «Заріччя» у с. Рожнів. Поголів'я коней в приватних господарствах району щорічно збільшується. Для покращення генетичного потенціалу необхідно вирощувати ремонтний молодняк коней і реалізувати його приватним господарям.

Значні перспективи для зайнятості сільських жителів дає розвиток рекреаційної сфери. На території Косівського району працюють та готові надати послуги туристам 20 закладів готельного типу, понад 130 садіб зеленого туризму, 80 закладів харчування та 27 музеїв.

Найцікавішими та найбільш відвідуваними туристичними об'єктами Косівщини є: туристично-мистецький комплекс «Маєток Святого Миколая» (с. Пістись), Сріблясті водоспади (с. Шешори), НПП «Гуцульщина», г. Михалкова (м. Косів), Косівський сувенірний ринок, Терношорська Лада (с. Яворів), оз. Лебедин (с. Шешори), оглядовий майданчик на хребті Острий та інші. Інвестиційним проектом у галузі туризму є будівництво

гірськолижного курорту на горі Михалкова. У 2019 році з обласного та державного бюджетів виділено 476 700,00 грн [2, с. 124-126]. Варто відзначити, що такі місця в регіоні, як гірськолижний курорт біля гори Михалкова, природні ландшафти НПП «Гуцульщина», водоспади в с. Шешори, місця екстремального туризму в гірських селах, сувенірний базар в смт. Кути - є особливо унікальні, вони не поступаються ніяким територіям жодної з країн світу. Важливою подією, що на майбутнє значно вплине на атрактивність регіону (адже таким чином про нього дізнався увесь світ) є те, що українську косівську кераміку 13 грудня 2019 року внесли до Репрезентативного списку нематеріальної художньої спадщини людства ЮНЕСКО.

Рекреаційне навантаження в районі нерівномірне. Якщо в с. Шешори та м. Косів спостерігається надмірний вплив рекреантів, то інші території мають значні резерви розвитку.

Разом з тим слід пам'ятати, що екосистеми гір є дуже вразливими до антропогенних факторів. Тому природокористування тут повинно бути особливо продуманим. В Косівському районі є великий потенціал природних ресурсів: гриби, ягоди, лікарські рослини, мінеральні, прісні води. Ліси та луки району вже не одне століття служать для заготівлі грибів, ягід, лікарських рослин. При надмірному вилученні їх з екосистем порушується баланс системи в цілому, що веде до виснаження і втрати деяких видів. Тому вже сьогодні треба активно розв'язувати ці проблеми, не чекаючи того часу, коли вже не буде що відновлювати.

Крім того, одним з методів вирішення даних проблем є сталий (збалансований) розвиток, який включає в себе найперше охорону довкілля, раціональне використання природних ресурсів, рекреаційну діяльність, впровадження екологічно-безпечних сучасних технологій. Тобто, проблему слід вирішувати комплексно, що дасть можливість отримати високоякісну продукцію. Виробництво екологічно чистої продукції є перспективним напрямком сільськогосподарського виробництва в районі на 2020 рік. Цьому сприяє високий попит на таку продукцію на ринках розвинутих країн, значна потреба в ній і в нашій державі. В Косові та прилеглих гірських селах зростає попит на сільський (зелений) та інші види туризму. Це сприятиме покращенню екологічного стану і підняттю рівня життя людей.

Для ефективного розвитку агропромислового комплексу району, створення сприятливих умов для комплексного розв'язання соціальних проблем села та розвитку сільських територій, зростання доходів сільського населення, створення високоефективного конкурентоспроможного аграрного сектора, на нашу думку, доречними будуть наступні заходи:

- передача земель, що не обробляються, в оренду фермерським господарствам на пільгових умовах;
- запровадження інтенсивних ресурсозберігаючих технологій;
- заохочення вирощування екологічно чистої сільськогосподарської продукції, лікарських рослин та ягід, продукції тваринництва із забезпеченням їх переробки на місцях індивідуальними та фермерськими господарствами;
- сприяти розвитку традиційної для району галузі садівництва;
- провести реформування галузі вівчарства шляхом налагодження виробництва овечого молока та створення пунктів його переробки на розсільні сири (бринзу) тощо;
- підтримка садиб зеленого туризму;
- дотримання жорстких екологічних регламентів в процесі реалізації практичних дій в сфері рекреаційного та сільськогосподарського господарювання;
- вивчення аналогічного зарубіжного досвіду ефективного розвитку гірських територій як прикладу для розвитку сільського господарства та рекреації в регіоні.

Не слід забувати також про розвиток інфраструктури в районі та створення всіх необхідних умов для максимального соціального захисту місцевого населення.

Отже, враховуючи наявний в регіоні природний, економічний, науковий і технічний потенціал, його історичні та географічні особливості, стратегічна мета перспективного розвитку території полягає в тому, щоб на основі оптимального використання природних, матеріальних, трудових та інтелектуальних ресурсів створити ефективну економічну систему ринкового типу, яка забезпечить матеріальний добробут населення та економічну безпеку краю.

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ
ФУНКЦІОНУВАННЯ УРБОЛАНДШАФТІВ ІВАНО-
ФРАНКІВСЬКА**

Атаманюк Я.Д.

кандидат географічних наук, доцент

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника»*

yaroslava.atamaniuk@gmail.com

Паска А.В.

магістрант

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника»*

andriypaska8@gmail.com

На початку ХХІ століття соціально-економічні процеси в Україні відзначилися прискореним розвитком міст і урбанізованих територій. Ґрунтуючись на історичних закономірностях, слід відзначити, що міста завжди перебувають в авангарді суспільних перетворень, а процеси урбанізації відображають глибокі структурні зрушення в економічній і соціальній сферах життєдіяльності суспільства. Це можна яскраво прослідкувати на прикладі дослідження особливостей формування і розвитку урболандшафтів міста Івано-Франківська.

Складність, проблематичність і всебічність дослідження сучасних урболандшафтів полягає в тому, що міський простір є територіальним комплексом, що включає в себе транспортні, рекреаційні, техногенні, тафальні, водогосподарські, сакральні, сільськогосподарські ландшафти, об'єкти різновисотної житлової забудови і тощо. Вивчення урболандшафтів Івано-Франківська матиме практичне значення для розуміння проблем розвитку міста, його економічної, соціальної, планувальної, ресурсної, інфраструктурної бази.

Івано-Франківськ – значний економічний і культурний центр на заході держави. Місто розташоване в передгір'ї Карпат, у межиріччі річок Бистриці Надвірнянської і Бистриці Солотвинської. За геоморфологічним районуванням його територія

належить до Пригорганського Передкарпаття – геоморфологічної підобласті у межах Карпатської гірської країни.

Населення міста у 2019 році складало 261,1 тисяч осіб. Його територія займає площу 83,73 кв.км. Зараз на завершальному етапі відбувається процес формування ОТГ міста, до якої уже увійшли крім п'яти навколишніх сіл, що перебували у підпорядкуванні міської ради (Угорники, Крихівці, Вовчинець, Микитинці, Хриплин) ще 6 сільських рад (Підлузька, Черніївська, Березівська, Колодіївська, Підпечерська, Добровлянська).

Аналіз трансформацій і перспектив функціонування урболандшафтів сучасного Івано-Франківська неможливий без врахування просторових відмінностей його планувальної та функціональної структури. Місто Івано-Франківськ з юридичної точки зору не має поділу на міські райони, на відміну від сусідніх обласних центрів – Львова та Чернівців. Однак, тут сформувалися 25 мікрорайонів: Каскад, Софіївка, Позитрон, Гірка, Будівельників, Пасічна, Брати, Набережна, Княгинин, Центр, Арсенал, Майзлі, Залізничний, Німецька колонія, Парковий, Кішлак, Бельведер, Північний бульвар, Південний бульвар, Опришівці, Новий світ, Бам, Рінь, Городок, Кант.

На нашу думку, на відміну від адміністративних районів, неформальні мікрорайони є більші однорідними і цілісними. Вони здебільшого мають певні особливості, спільні народні назви, інфраструктуру й історію виникнення. Саме на цьому рівні найбільш доцільно проводити діяльність з оцінювання і поліпшення якості життя і міської інфраструктури. Адже зрозуміло, що мешканці різних мікрорайонів можуть мати різні проблеми, які потребують ефективного вирішення, або різні проекти, які хочуть реалізувати. Під час соціологічного дослідження в Івано-Франківську в рамках проекту «Громади в дії» (2018) з'ясувалося, що райони, які колись були селами, мають більш згуртовані та водночас закриті громади, порівняно з тими районами, які були збудовані в радянський час.

Групування окремих частин міста за переважаючими функціями вказує на те, що промислова функція притаманні мікрорайонам: Залізничний, Пасічна, Майзлі, Позитрон, Опришівці; житлова функція – Каскад, Софіївка, Будівельників, Новий світ, Бам, Городок, Кішлак, Брати, Позитрон; рекреаційна – Парковий, Набережна, Південний бульвар, Кант. Функції

громадського та історико-культурного центру переважають у мікрорайонах Центр, Бельведер, Арсенал, Північний бульвар. Малоповерхова забудова приватного сектору в основному зосереджена у мікрорайонах Опришівці, Німецька колонія, Княгинин, Кант.

Складність феномену міста вимагає пошуку та застосування нових підходів до його управління. На наше переконання, важливою умовою ефективності управління розвитком міста є залучення територіальної громади до цього процесу. В обласному центрі досить активно проявили себе такі громадські організації та ініціативи, як «Поступовий гурт франківців», «Франківськ Який Треба Беретти», «Еталон», «Конкордія», Інститут розвитку міста «Новий Івано-Франківськ», міські організації Українського товариства охорони пам'яток історії і культури і Національної спілки краєзнавців та ін.

Якщо у радянський період проекти розвитку міст фінансувались централізовано, то в нинішній час до будівництва головним чином залучається приватна ініціатива. Відкритість суспільства, демократизація у проектних підходах принесла багато позитивних зрушень, але трапляються і негативні явища. В Івано-Франківську, на наш погляд, гостро проявилися такі наслідки недбалості пам'яткоохоронної політики: довготривала відсутність історико-культурного опорного плану, нова хаотична забудова в історичному середмісті, перебільшена поверховість новобудов, які закривають собою визначні пам'ятки архітектури, домінування комерційного фактору під час забудови мікрорайонів, загроза втрати містом свого історико-архітектурного обличчя.

Невдалі трансформації завадили місту претендувати на почесне включення до списку пам'яток всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. За твердженням дослідника З. Соколовського, конкретні їхні прояви спостерігаються у спотворенні композиції історичного ансамблю площі Ринок. На жаль, на початку ХХІ ст. втрачено також первісний вигляд пам'ятки архітектури національного значення в історичному центрі міста – першого промислового підприємства Станиславова – пивоварного заводу. Через недотримання приватним забудівельником вимог чинного законодавства щодо збереження статусу пам'ятки споруда зазнала перепланування і непрофесійної реставрації.

Для сучасних міст надзвичайно актуальною проблемою є розширення рекреаційних урболандшафтів. Генеральний план Івано-Франківська, прийнятий у 2001 році, передбачав збільшення територій зелених насаджень у структурі міських ландшафтів. Однак, впродовж тривалого часу їх площа суттєво не зростала, тому, за висновком фахівців, Івано-Франківськ не міг претендувати на статус зеленого міста. Кількість зелених насаджень у місті була у п'ять разів меншою за нормативні показники. Тому, впродовж останніх років, прислухаючись до громадської думки, міська влада формує нові раціональні підходи до озеленення міських ландшафтів і благоустрою мікрорайонів. Так, за останні чотири роки відкрито біля 20 нових скверів і відпочинкових зон, зокрема, у мікрорайоні Пасічна (сквер «Первоцвіт»), Позитрон, на вулицях Вовчинецькій, Військових ветеранів, Галицькій-Витвицького, Княгинин, де висаджено більше трьох тисяч дерев. У мікрорайоні Пасічна, вздовж дамби річки Бистриці Солотвинської, розпочато роботи по створенню третього за величиною у місті парку площею 3 га. Проходить реалізація проекту створення сучасної відпочинкової зони на базі Парку культури та відпочинку імені Т. Шевченка, яка охопить також міське озеро і вулицю Шевченка.

Однак, на сьогодні існує ряд не вирішених або не повністю вирішених проблем розвитку урболандшафтів обласного центру. Тому, на наш погляд, у найближчій перспективі необхідно реалізувати наступні заходи для трансформації урболандшафтів міста:

- врегулювати забудову історичного центру міста;
- розширити і осучаснити площу рекреаційних урболандшафтів та зелених зон в місті, заборонити забудову цих територій;
- зробити середмістя повністю закритим для транспорту з метою розширення загальної пішохідної зони в історичному центрі міста;
- облаштувати зони руху для велотранспорту (велодоріжки) на всіх головних вулицях міста.

У процесі наукового дослідження виявлено різноманіття та характер просторового розміщення урболандшафтів міста Івано-Франківськ. На наш погляд, історія заснування та розбудови Станиславова засвідчує унікальний приклад містобудівного і фортифікаційного мистецтва не лише в масштабі західноукраїнського регіону, а й у загальному контексті європейської архітектури.